

NICOLAE IORGA ȘI PETRE LICIU

Horia Dumitrescu

Rareori se întâmplă ca o prietenie înfiripată în adolescență să dăinuie o viață. Așa s-a întâmplat cu Nicolae Iorga și Petre Liciu. Unul venit din Moldova de Sus, de la Botoșani, altul din Moldova de Jos, de la Focșani, pentru a se întâlni pe băncile Liceului „Național” din Iași, vestita Cetate de Scaun și Cultură a Țării.

Unul genial întru ale istoriei și civilizației umane, altul genial întru ale artei actoricești, ambii cu numele încrustat adânc în bronzul timpului.

Amândoi s-au născut în anul 1871: Liciu, la 19 martie, la Focșani fiind al doilea din cei 10 copii ai lui Gheorghe și Maria Liciu, iar Iorga, la 18 iunie, la Botoșani. Fiecare pierde, la o vârstă fragedă, pe unul din părinți: Iorga, la 5 ani, tatăl, avocatul și subprefectul Nicu (avea 39 de ani) „om cult, cu ușurință la vorbire și cu tradiție avocătească, dar sdruncinat de o boală lungă și grea”¹, iar Liciu, mama, Maria, născută Hociung, fiică de magistrat, „lăsând câtva timp ca o umbră asupra vieții lui întregi”².

Gheorghe Liciu, prim-președinte al Tribunalului Focșani³,

---

¹ Barbu Theodorescu, Nicolae Iorga. Cartea cu vieți ilustrate, Editura Vremea, București, p.9

² N.Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, ediție îngrijită de Valeriu și Sanda Râpeanu, studiu introductiv, note, comentarii, indice de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1972, p.101

³ I.Massoff, *Petre Liciu și vremea lui*, Editura Meridiane, București, 1971, p.7

„magistrat bolnăvicios și șubred”⁴, a fost înaintat consilier de Curte la Galați și și-a mutat familia din Focșani. Petre Liciu după ce terminase cursurile Școlii Primare nr.1 Munteni, nu și-a urmat tatăl la Galați și a absolvit primele două clase gimnaziale la Gimnaziul „Dimitrie Cantemir” din București. Transferat la Curtea de Apel din Iași, Gheorghe Liciu și-a luat familia în capitala Moldovei și, astfel, îl găsim pe Petre Liciu, în anul școlar 1883-1884, în clasa a treia a Liceului „Național” din Iași, pe care nu-l va părăsi până la bacalaureat.⁵

Elevul Liciu era premiant. Unul dintre colegi, Gheorghe Gh.Longinescu, viitorul profesor de chimie la Facultatea de Științe din București și membru corespondent al Academiei Române din anul 1925, își va aminti:

„Și ne întrecea Liciu pe toți prin istețimea lui, prin ușurința cu care pricepea, prin traducerile bune în latinește care uimeau pe profesorul Copăcineanu și prin problemele grele de matematică pe care le dezlega atât de ușor, de avea tot zece la profesorul Palade. Și tot așa la grecește, la franțuzește, la geografie, la istorie, ne întrecea pe toți. Era bun de tot la desen și caligrafie, la muzică, la gimnastică. Făcea și poezii... Nu ne puteam închipui că Petre Liciu ar putea fi întrecut de un alt elev...”⁶

În clasa a VI-a s-a ivit „conurența”, în persoana unui intern venit de la Botoșani, Nicolae Iorga.

Acesta, absolvise Școala lui Marchian Folescu, iar între 1881-1885, urmase cursurile Liceului Laurian din Botoșani, de unde fusese eliminat 15 zile din cauza unui conflict cu subdirectorul Liceului⁷ pe care nu-l salutase și care a încercat să-l oblige pe Iorga să-l salute de

⁴ N.Iorga, *op.cit.*, p.101

⁵ I.Masoff, *op.cit.*, p.7

⁶ G.G.Longinescu, **Lui Nicolae Iorga**, în *Natura. Revistă pentru răspândirea științei*, Anul XX, No.6, 15 Iunie 1931, p.1-2

⁷ Barbu Theodorescu, *op.cit.*, p.15

mai multe ori la rând, în public, fapt considerat de elev ca umilitor.⁸

Familia a reușit să obțină acceptarea lui ca elev bursier la Liceul „Național” din Iași. Bursa însemna casă și masă într-un cămin aflat lângă liceu.

Odată cu venirea lui Iorga „a început o întrecere la învățătură între doi tineri pregătiți să ia, de pe poziții diferite, viața cu asalt”⁹.

Nicolae Iorga „Retras, citea de zor: în timpul orelor, după amiezile la anticari, seara în dormitor. Era un latinist cu renume, cel mai bun elev al cunoscutului profesor Burlă”¹⁰.

La rândul său, Liciu „era tot mai mult atras dincolo de școală prin pasiunea pe care i-o trezise teatrul”¹¹.

La sfârșitul clasei a VI-a, Iorga obținuse media 9,06, iar Liciu – 8,59¹².

Petre Liciu îi făcuse o epigramă lui Iorga:

„Colo-n fund vezi o căpiță
De păr des, nepieptănat?
De cinci ani încoace-ascunde
Un cap mare de savant”¹³.

Apropierea celor doi „a urmat unei scurte perioade de tatonări și prietenia a fost cu atât mai trainică”¹⁴.

În afară de Petre Liciu și Vasile Bogrea, Iorga „nu a mai avut niciodată asemenea legături de prietenie”¹⁵.

---

⁸ Nicholas M.Nagy-Talavera, N.Iorga. O biografie, Traducere de Mihai Eugen Avădanei, Cuvânt înainte de Kurt W.Treptow, Institutul European, Iași, 1999, p.44

⁹ I.Masoff, *op.cit.*, p.12

¹⁰ Barbu Theodorescu, *op.cit.*, p.16

¹¹ N.Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost...*, p.101

¹² I.Masoff, *op.cit.*, p.12

¹³ Barbu Theodorescu, *op.cit.*, p.16

¹⁴ I.Masoff, *op.cit.*, p.13

¹⁵ Nicholas M.Nagy-Talavera, *op.cit.*, p.46

Pierderea locului întâi în clasă în favoarea lui Iorga, nu l-a deranjat pe Liciu, lucru recunoscut de însuși marele istoric: „*De colegii de la externat îmi aduc aminte prea puțin. Între dâșii se desfăcea printr-o inteligență deosebită – îmi pare rău că-l înlocuiesc la premiul întâi, dar el nu mi-a arătat prin nimic că ar fi jignit, cu toate că marea lui rezervă l-a împiedicat de a-mi dovedi de atunci neuitatele sentimente de care mi-a dat dovadă pe urmă – Petre Liciu*”¹⁶

Un nou conflict, de data aceasta cu pedagogul de dormitor, îi aduce lui Iorga o nouă eliminare. Numai insistența și omenia directorului Liceului, Vasile Burlă au făcut ca Iorga să se prezinte la examenul de bacalaureat: „...*am fost chemat, rugat aproape, să revin pentru a onora examenul, nu cu ce învășasem în cele două luni de eliminare, ci cu ce în câteva zile, astronomia lui Lucescu intrând și ea în socoteală, furasem pentru ocazie*”¹⁷.

Examenul de bacalaureat susținut în octombrie 1888, a însemnat revenirea lui Petre Liciu în fruntea absolvenților, Iorga scriind peste ani: „*Și nu mi-a părut rău, când, înlăturat și de la premii, am auzit din mulțime strigându-se „întâiul cu cunună”, Liciu, care revenea astfel la locul pe care, atâția ani de zile înaintea intrusiunii mele, îl meritase.*”¹⁸

Comisia de bacalaureat avusese ca președinte pe N.Culianu, rectorul Universității din Iași. Iorga și Liciu au obținut diploma de bacalaureat în litere și științe, eliberată de Universitatea din Iași și semnată de Titu Maiorescu, ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor.¹⁹

După terminarea liceului la 17 ani și jumătate, Iorga „*Era acum un tânăr înalt și slab, urzit din linii mixte, târând după el și acuzând pe trotuar sunetul unui retevei noduros. Grăbit totdeauna, îl găseai prin*

¹⁶ N.Iorga, *op.cit.*, p.101

¹⁷ N.Iorga, *op.cit.*, p.113

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ I.Masoff, *op.cit.*, p.15

librării, singur și tăcut pe străzi, doar unul bucurându-se de prietenia sa, Liciu²⁰.

El s-a înscris la Facultatea de Litere a Universității din Iași, secția istorico-literară. În mod cu totul excepțional, Iorga a susținut examenul de licență în decembrie 1889, obținând calificativul „*magna cum laudae*” (în sesiunea de vară promovase 11 examene, iar în cea de toamnă, 16).²¹

Interesant este faptul că, proaspătul licențiat solicită postul de profesor suplinitor la Liceul „Unirea” din Focșani, pentru limba română sau latină.²²

Se pare că Iorga nu a funcționat la această catedră, fiindcă puțină vreme după aceea îl vedem candidând pentru o catedră la Ploiești (unde, de asemenea, nu funcționează) și apoi pleacă în străinătate.

Petre Liciu se înscrie la Conservatorul din Iași, absolvind primul an cu premiul întâi, așa cum era obișnuit, dar urmează, în paralel, la insistențele tatălui său și cursurile Facultății de Drept.

La 21 de ani, Petre Liciu este nevoit să-și urmeze tatăl la București (Gheorghe Liciu fusese înaintat consilier la Înalta Curte de Casație), plecând din Iași cu un certificat eliberat de Facultatea de Drept care atesta că a urmat doi ani compleți cursurile acestei facultăți și cu o dovadă că absolvisc, cu premiul II, anul al doilea, cursul de artă dramatică²³.

Deși Iorga și Liciu au avut cariere diferite, viața i-a adus unul alături de celălalt, atunci când idealurile în care credeau și pentru care militau o cereau.

Disprețul unei părți din protipendada bucureșteană pentru limba

---

²⁰ Barbu Theodorescu, *op.cit.*, p.17

²¹ N.Iorga, **Oameni cari au fost**, Ediție îngrijită, prefață și note de Ion Roman, vol.I, Editura pentru Literatură, București, 1967, p.XLV

²² *Ibidem*

²³ I.Massoff, *op.cit.*, 21

română și organizarea de către aceasta a unor spectacole interpretate de amatori, dar nu în limba română, au trezit reacția profesorului Nicolae Iorga.

În cuprinsul unei lecții la Universitate, „*Despre drepturile limbii naționale în Statul român*”, Iorga a îndemnat pe studenți „*să stea în Piața Teatrului două-trei seri și să cânte acel imn care rezumă vechile noastre lupte din Ardeal*”²⁴ și, de asemenea, să execute dansuri naționale. Și Alexandru Vlahuță a lansat o „*Chemare*” către scriitori și artiști „*de a-și afirma credința în drepturile limbii, literaturii și culturii românilor*”.²⁵

Mobilul acestei reacții fusese intenția Societății de binefacere „Obolul”, prezidată de doamna Scarlat Pherichidy de a organiza în zilele de 13 și 15 martie 1906 două reprezentații, în care amatori din Societate urmau să joace, pe scena întâiului teatru al țării, Teatrul Național, trei piesete (o comedie, un vodevil și o operetă) în limba franceză și o comedie într-un act – „*Pe malul gârlei*” – de focșăneanul D.C.Ollănescu-Ascanio, în limba română.²⁶

Elemente turbulente, cărora li s-au adăugat agenți provocatori, au împiedicat prin violență intrarea spectatorilor în sala Teatrului Național, molestând pe unii. Au intervenit forțe polițienesti, jandarmerie și chiar unități armate. S-a ajuns până la adevărate lupte de baricade, ridicate prin răsturnarea unor vagoane de tramvai ce traversau Piața Teatrului. Timp de câteva zile, centrul Capitalei „*a fost scena unor grave acte de violență – lucru pe care nu l-a urmărit în nici un caz profesorul Iorga și nici cei ce l-au susținut în acțiunea sa patriotică*”²⁷.

Deși aflat în turneu, Liciu a răspuns apelului fostului coleg de la Liceul „Național” de a-și da concursul la inițiativele menite să apere

²⁴ apud I.Massoff, *op.cit.*, p.141

²⁵ *Ibidem*

²⁶ *Ibidem*

²⁷ *Ibidem*

drepturile limbii române. Societății de binefacere ce a patronat buclucașul spectacol, i s-a răspuns printr-o reprezentație dată în folosul Societății „Pâinea zilnică”, la care au contribuit o seamă de literați, împreună cu artistul Petre Liciu și corul studenților dirijat de D.Kiriac.²⁸

La „Serbarea înfrățirii românești”, ce a avut loc la Teatrul Național, după o conferință a lui Iorga, au citit din operele lor George Coșbuc, I.Al.Brătescu-Voinești, Șt.O.Iosif, Mihail Sadoveanu, Emil Gârleanu, Dimitrie Nanu, Petre Liciu, iar Gheorghe Moceanu cu elevii lui au executat dansuri naționale.²⁹

Petre Liciu, în afara harului său actoricesc, nu a fost lipsit de talent literar, fiind autorul a opt monoloage scrise cu vervă și fantezie. A tradus și localizat câteva piese. El figurează printre colaboratorii din 1892 ai „Revistei Poporului”, de sub redacția scriitorului simbolist, A.Obedenaru³⁰.

În vara anului 1909, Liciu a primit o călduroasă invitație din partea celor ce audiau cursurile Universității populare de la Vălenii de Munte – înființată de Iorga cu un an înainte. La 20 iulie 1909, Liciu îi scria lui Iorga: „...Dorința mea ar fi fost să rămân câteva zile la Văleni, dar mi-a fost cu neputință să scap ... joc în fiecare seară într-un teatru de vară. Azi primii o telegramă de la ascultătorii înălțătoarelor cursuri de la Văleni, care, în termeni peste măsură de măgulitori pentru mine, mă poftesc să vii acolo .. voi face tot ce-mi va sta în putință să scap”³¹

Sub cerul liber sau în sala cursurilor, Liciu va îngheba trei veri la rând (cât îi va mai fi dat) reprezentații de teatru, căci el, ca și Iorga, credea în menirea culturală a teatrului românesc³².

²⁸ *Ibidem*, p.142

²⁹ *Ibidem*

³⁰ *Ibidem*, p.77

³¹ apud I.Masoff, *op.cit.*, p.172

³² *Ibidem*

Dorința cea mare a lui Liciu era să întreprindă un turneu în Bucovina. S-a format un ansamblu care cuprindea 15 persoane (actori, suflorul și un tehnician): Aristizza Romanescu, Petre Liciu, Adelina Mărculescu, Maria Fărcășanu, Stela Poenaru, Olga Placa, Olga Georgescu, Constantin Mărculescu, Casimir Belcot, Cristian Duțulescu, Alexandru Mihalescu, George Constantinescu (Ciprian), Ion Georgian, Constantin Davidescu, Vasile Iacomi.³³

Sosind la 15 iunie 1910 pe pământul Bucovinei, Liciu și colegii săi au avut parte de o primire extraordinară, pentru care „*Liciu le-a mulțumit, afirmând că n-ar fi vrut să moară, înainte de a îngenunchea la mormântul de la Putna; corul studenților a intonat „Pe-al nostru steag e scris unire”, apoi studenții au deschămat caii trăsorii în care se urcaseră Aristizza și Liviu și i-a condus până la teatru*”³⁴.

În cele 24 de zile cât au stat în Bucovina, Liciu și colegii săi au susținut 19 spectacole. Repertoriul a cuprins: „*Banii*”, „*Suprema forță*”, „*Cinematograful*”, „*Cinel-Cinel*”, „*Lipitorile satelor*”, „*Grigoraș și Mustochide*”, „*Ginerele domnului prefect*”, fiecare spectacol începând cu apariția Aristizzei Romanescu în costum național pentru a recita din Alecsandri, Eminescu și Haralamb Lecca.³⁵

Despre acest turneu, Liciu va spune că s-a străduit să sădească în sufletele bucovinenilor încrederea în puterea creatoare a culturii și artei românești³⁶.

Și Iorga a avut cuvinte de laude despre acest turneu și cel care va urma: „*niciodată românii cari au nevoie pentru a trăi de cultura noastră, niciodată ei, pentru cari o reprezentație de teatru românesc, la înălțimea cea mai adevărată a artei, e un mare și glorios eveniment național, niciodată acești copii înstrăinați ai unui mare neam nenorocit*

³³ *Ibidem*, p.179

³⁴ *Ibidem*

³⁵ *Ibidem*

³⁶ apud I.Masoff, *op.cit.*, p.180

nu vor avea un mai bun prieten, un mai drept frate decât dânsul. Și nu cu vorba, cu fapta: cu fapta care ascunde oboseala, sărăcia, boala – căci el juca în Bucovina între două din crizele care-i distrugeau rinichii, colindând târg cu târg, ținut de ținut, ”³⁷.

În septembrie 1910, Petre Liciu, împreună cu Aristizza Romanescu, Aurel Athanasescu, Cristian Dușulescu, Adelina Mărculescu, Nelly Santa, au organizat programe teatrale și de recitări în cadrul cursurilor de la Vălenii de Munte.³⁸

Un an mai târziu, Liciu întreprinde al doilea turneu în Bucovina, în asociație cu Nottara. Colectivul cuprindea nu mai puțin de 30 de persoane, între care se detașau: Aristizza Romanescu, Constantin Nottara, Ion Iancovescu, Tony Bulandra etc. Spectacolele au început în ziua de 15 iunie 1911 și au fost susținute la Gura Humorului, Câmpulung și Suceava.³⁹

În august 1911, Liciu se află la Blaj, unde se sărbătoreau 50 de ani de la înființarea Astei.

Înainte de deschiderea ședinței din ziua de 17/30 august 1911, Vasile Goldiș, în numele Comitetului Astei, a salutat prezența în sală a Aristizzei Romanescu, a lui Petre Liciu, Nicolae Iorga, Aurel Vlaicu, soții Olimpia și Zaharia Bârsan. Era ultima întâlnire între cei doi vechi colegi și prieteni. Între manifestările ce au avut loc s-a înscris și un program de recitări, la care și-au dat concursul Aristizza Romanescu, Petre Liciu și soții Bârsan.⁴⁰ După amiază, la scâpătatul soarelui, o mulțime de peste 30.000 de oameni, au urmărit zborul lui Aurel Vlaicu.

Din toamna anului 1911, începe drama lui Liciu.

Crizele nefritice se repetau din ce în ce mai des, iar Liciu, cu

---

³⁷ N.Iorga, *În amintirea lui Petru Liciu în Oameni cari au fost...*, vol I, p.308

³⁸ I.Massoff, *op.cit.*, p.180

³⁹ *Ibidem*, p.186-188

⁴⁰ *Ibidem*, p.189

greu a acceptat să fie internat la sanatoriul „Olcovsky” din București. La 23 ianuarie 1912, Petre Liciu – omul fără avere – și-a scris testamentul care se încheia cu: *„Mulțumesc aceluia care mi-au fost prieteni sinceri. La toată lumea m-am arătat așa cum sânt”*⁴¹.

Operat la rinichiul stâng, la 28 ianuarie 1912, se părea că lucrurile mergeau spre bine. În seara zilei de 19 martie, când Liciu împlinea 41 de ani, starea pacientului s-a agravat brusc și a fost necesară o nouă intervenție la rinichiul drept.

Din acel moment a urmat o agonie lentă și dureroasă: *„uremia îi otrăvise aproape întreg organismul; încet-încet ochii mari ce străluceau ca sticla n-au mai văzut, auzul slăbise aproape cu totul și vorba era împiedicată. În cea din urmă zi au venit să-l vadă Alexandru Davilla și Petre Sturdza; de-abia articulînd, l-a chemat pe „Nicu Iorga”; dar profesorul lipsea din București; a venit spre seară; s-a aplecat să-și sărute vechiul prieten, dar acesta nu-l mai vedea și-i pipăia cu mâinile tremurînde barba. Totul murise, afară de marea-i dorință de a trăi. Cîteva minute după miezul nopții, spre 1 aprilie, i-a închis ochii Petre Sturdza, cel cu care pornise pe drumul ce ducea la împlinirea visului lor de artă. Afară ninge, deși în ajun fusese primăvară. A avut atîta viață și a trăit atît de puțin!”*⁴²

Iorga a fost îndurerat de moartea prietenului său, Liciu: *„O caldă prietenie, unită la el cu un admirabil devotament pentru ideea pe care o serveam, m-a legat de omul care va muri, din greșeala unui medic grăbit – rinichiul rămas după extirparea celuilalt, neputînd funcționa -, cu numele meu pe buze, în mijlocul sfîșietoarelor lui chinuri”*⁴³.

În ajunul zilei de înmormîntare, Iorga scria: *„îl avem întreg în inimile noastre, în căldura prietenească a căroră se va fi adăpostit, în fuga lui silnică, sufletul lui mare, bun și blînd”*⁴⁴.

⁴¹ apud, I.Massoff, *op.cit.*, p.192

⁴² Ibidem, p.193-194

⁴³ N.Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost...*, p.411

⁴⁴ Idem, *În amintirea lui Petru Liciu în Oameni cari au fost...*, vol.I, p.307

Pentru Iorga „*Petru Liciu a fost înainte de toate, în arta românească, un mare talent, cu acea puțință genială de a înțelege deplin și a reda desăvârșit sufletele altora prin litera și peste litera scriitorului, care face pe actorii cei mari. Distins, prin nașterea și prin cultura lui, ca și prin norocul, fericit pentru noi, al unei personalități cu totul de elită în sine, respectuos de tot ce se ridică mai presus de patimile și de interesele noastre, solid și credincios, dând altora atâta iubire și păstrând totuși ascunsă în sufletul lui o comoară întregă – așa a fost Petre Liciu.*”⁴⁵

Pe Liciu, Iorga l-a văzut ca pe unul din cei mai capabili artiști să interpreteze piesele lui Alecsandri, pentru care „*interpretul trebuie să aibă sânge moldovenesc curat, sfiala aceea față de lucrurile însemnate, care deosebește neamul nostru...*”

„*Îl văd, parcă, împreună cu tineri entuziaști, având în vedere, nu succesul zgomotos și câștigul și reclama de actor, ci arta și țara lor. Prin el și ai lui ar învia toți acei buni cunoscuți ai ieșenilor de pe vremuri, de la Iorga de la Sadagura până la cocoana Chirița.*”⁴⁶

Din păcate, Soarta a fost necruțătoare cu Liciu: „*Plecat așa de tânăr dintre noi, stingher, afară de un tată așa de bătrân, care l-a plâns până la moarte*”⁴⁷, actorul a rămas pentru prietenul său Iorga unic prin înalta sa ținută morală:

„*El n-a fost numai omul capabil să deie viață sufletelor celor mai deosebite, prin scânteia animatoare care era în sufletul său însuși. Nici o profesiune și nici o chemare n-ar fi putut cuprinde întreg un om așa de adânc uman.*”

La el, cultura înaltă, puterea dramatică, statornicia de caracter, credința față de ideal, prietenia devotată, dorința de a ajuta, nevoia de a iubi erau unite și cu cea mai încântătoare modestie pentru a crea

---

⁴⁵ Idem, *Liciu ca artist*, în *Oameni cari au fost...*, vol.I, p.317

⁴⁶ Idem, *Liciu și teatrul lui Alecsandri*, în *Oameni cari au fost...*, vol.I, p.119-120

⁴⁷ Idem, *Amintirea lui Petre Liciu*, în *Oameni cari au fost...*, vol.II, p.308

*unul din acele foarte rari tipuri morale care nu se pot uita.*⁴⁸

Iorga s-a numărat și printre inițiatorii creării „Casei de cultură Petre Liciu” – în iunie 1912 – care avea ca scop „răspândirea culturii în straturile adânci și prețioase ale poporului nostru”⁴⁹. Alături de Iorga se aflau Vasile Pârvan și Ion Livescu. Șezătorile organizate de „Casa de citire” la care și-au dat concursul Vasile Pârvan, Livescu, Belcot, Iancovescu, Zaharia Bârsan, corul „Carmen” dirijat de D.Kiriatic au contribuit la strângerea fondurilor pentru ridicarea monumentului de pe mormântul lui Liciu, operă a sculptorului Oscar Spaethe.⁵⁰

În Focșani, Secțiunea locală a Ligii pentru unitatea culturală a tuturor românilor, avându-l președinte pe B.P.Chiriță, a luat inițiativa ridicării unui bust actorului Petre Liciu.⁵¹

Pentru acoperirea cheltuielilor s-au întocmit liste de subscripție, cărora li s-a adăugat prețiosul sprijin al actorilor Teatrului Național din București.

În fața unui public entuziast, Iorga a susținut în sala Teatrului Comunal „Maior Gh.Pastia” conferința „Onestitatea profesională”, o „caldă și densă evocare a actorului Petre Liciu, făcută în orașul său natal”⁵².

Adresându-se celor prezenți, Iorga sublinia faptul că „Liciu a fost cel d’întîiu actor al nostru, un neimitabil actor român fiindcă s-a dăruit el întreg artei sale. Am fost tovarăș de școală cu Liciu și știu când a plecat de pe băncile ei, uimit de marele exemplu, de triumful

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ apud I.Massoff, *op.cit.*, p.211

⁵⁰ *Ibidem*

⁵¹ vezi D. Huțanu, Lelia Pavel, *Opere ale unor sculptori consacrați aflate în patrimoniul cultural al orașului Focșani, în Vrancea. Studii și comunicări*, vol.V-VII (1982-1984), Focșani, 1987, p.227 - 228

⁵² *Ibidem*, p.227

lui Manolescu”⁵³.

În opinia lui Iorga „*Liciu a muncit o viață întreagă, de la capăt, o viață întreagă închis în arta sa. N’a știut ce înseamnă plăcuta viață socială care ne adoarme pe toți*”⁵⁴.

Artist în adevăratul sens al cuvântului, Liciu „*n-a știut de grija sănătății și, după ce a pierdut-o n’a știut de durerea bolii; după ce era sigur că moartea îi stă înainte, n-a vrut să știe nici de frica morții. În chinuri se pregătea, ca învățătorul său Manolescu, pentru ceia ce trebuia să îndeplinească înaintea lumii: acolo era alt om, mergând până la capăt, pentru ca numai în dosul scenei să fie doborât de dureri*”⁵⁵.

În stilul său caracteristic, Iorga sublinia: „*Și d-voastră nu ridicați o statuie unui actor. Nu. Nu ridicați vre-o statuie, mai la dreptul vorbind, niciunui om pentru caracterul indeletnicirii sale sociale sau pentru talentu-i singur, ci statuia se ridică eroismului cu care cineva a știut să îndeplinească toată chemarea sa*”⁵⁶.

Inaugurarea bustului a avut loc la 3 aprilie 1916 și s-a bucurat, din nou, de prezența actorilor de la Teatrul Național din București. Autorul acestei lucrări, sculptorul Ion Mateescu „*a reușit, printr-o tratare realistă a chipului, să-i redea bronzului acea căldură lăuntrică a omului Liciu, acea privire blândă, cuprinzătoare a actorului însetat de cunoaștere, explorator fin al sufletului omenesc. Pălăria cu borurile largi, seninătatea privirii, zâmbetul înțelept abia perceptibil, redau imaginea unui om cu o structură interioară de un romantism sănătos, optimist, așa cum s-a manifestat în viață Petre Liciu*”⁵⁷.

---

⁵³ N.Iorga, *Onestitatea profesională. Conferință ținută la Focșani în ziua de 31 Ianuar 1916, pentru sporirea fondului ridicării unui monument lui Petru Liciu*, Tipografia „Neamul Românesc”, Vălenii-De-Munte, 1916, p.22

⁵⁴ *Ibidem*

⁵⁵ *Ibidem*, p.23

⁵⁶ *Ibidem*, p.24

⁵⁷ D.Huțanu, Lelia Pavel, *op.cit.*, p.228

Bustul lui Liciu a fost prima statuie ce s-a ridicat unui actor într-o piață publică.⁵⁸

Iorga a consemnat și el evenimentul: „*La Focșani, duminică trecută, s-a dezvelit bustul care înfățișează, într-o zâmbitoare tinerețe, chipul de bunătate și inteligență a lui Petru Liciu.*

Aceia în orașul cărora s-a născut nu l-au uitat”.⁵⁹

Au trecut și vor trece anii păstrând în memoria locului, asemenea bronzului, chipul luminos al artistului ca o mărturie a unui trecut în care vom regăsi totdeauna izvorul și energia faptelor noastre prezente și viitoare.

---

⁵⁸ I.Massoff, *op.cit.*, p.211

⁵⁹ N.Iorga, **Bustul lui Petru Liciu**, în **Oameni cari au fost...**, vol.II, p.51